

Nincs az egész magyar irodalomban könyv, mely annyira közös prédának, bitagnak tekintetnék, mint Toldy Ferenc irodalomtörténete. A kompilátorok egész éhes serege szedi, vágja, nyúzza, nyomorgatja és az ősz »kincstárnok« példátlan türelmét kizsákmányolva, a kezére kerített kulcsok segedelmével egy kis apró pénzt szerez magának. Az iskolai használatra szánt irodalomtörténetek legiójában — az egyetlen Imre Sándorét kivéve, melynek főleg nyelvtörténeti része becses, velős és eredeti dolgozat, — alig akadunk olyanra, melynek szerzője ama bizonyos kulcsok segedelméhez ne folyamodott volna. Zerkovitz k. a. sem tett különben. Toldy irodalomtörténetét töredékes mondatokban kivonta, helyesebben amaz irodalomtörténet tartalomjegyzékét mondatokba fűzte, az újabb írók életrajzaiért beletekintett Danielik és Ferenczy életrajzgyűjteményébe, az életrajzok mögé néhány roszul összeválogatott munkát lenyomatott és quasi *re optime gesta*, az előszóban önérzettel mondja el: »A hazai nyelv és szépirodalom iránt való saját lelkesültségem bátorságot adott annak terjesztése céljából *tanulmányim s e téren szerzett tapasztalatim* alapján olyan könyv összeállítására, mely a célnak megfelelően.« A tanulmányok és tapasztalatok sorában azt, ki által a testes kötet szerzője majd mindent tanult és tapasztalt: Toldy Ferencet hiába keressük. Hálájának adóját nem az előszóban rója le, mint illenék, hanem benn az irodalomtörténetben (145 l.), hol Toldy Ferenc munkái közül az egyetlen magyar nemzeti irodalomtörténetet említván fel, annyit mond jellemzésére, hogy kétségtelenül nem csak legtermékenyebb, de egyszersmind egyik legnagyobb írója időnknek, és tiszta szívéből kívánja

* A magyar irodalom története költészettannal női tanintézetek számára. Szerkesztette Zerkovitz Szidónia. Ára 1, frt. 80 kr. Budapest, Franklin-társulat, 1870.

neki, hogy az uristen még sokáig éltesse!

E sorok veleje éppen nem az, hogy csak szaktudós írhat iskolai könyvet. Éppen nem; csupán annak követelése, hogy a tankönyvíró ne elégedjék meg a szaktudósok munkáinak kivonásával, hanem alakítsa át, dolgozza fel azokat saját céljaihoz képest; abban, a mit ki nyomtat, legyen valami az övé is; ha még a felfogásban nem, legalább az előadásban és rendezésben legyen eredeti; mikor dolgozik, ne egyedül a kizsákmányolt könyv legyen szemei előtt, hanem azok is, a kiknek ír. Zerkovitz k. a. csupán Toldyt látta, mialatt dolgozott, nem egyszersmind a növendékleányokat, kiknek tulajdonképen beszélt. Beérte a hangcső szerepével, mely azonban azokat a hangokat sem adta tovább jól, melyek tulajdonképen a máséi. A könyv, mely előttünk fekszik oly száraz, oly élettelen, oly szín nélküli, hogy inkább el fogja riasztani tárgyától leányainkat, mintsem, hogy megkedveltetné velők azt. Az időszakok elején negyvenötven sorral tömött, de mégsem jellemző vázlatban ad csak irodalomtörténetet; nagyobbára nevek halmazát, melyek az irodalom történeti egészének igen törékeny láncát képezik. A könyv tulajdonképen életrajz-gyűjtemény és anthologia. Az életrajzok, melyekre a főszó van fektetve, a munka leggyarlóbb oldalát képezik. Az ember tűnődve áll meg előttük, hogy tulajdonképen mire valók? Olvasni nem mulatságosak, betanulni igen együgyűek, tájékoztatónak igen semmitmondók, adattárnak igen hiányosak. Egy-két innen-onnan összekapkodott, igaz és kétes életrajzi adat; egy sor, növendék-leányok előtt mindenestre. alig érthető, hol politikai, hol irodalmi műszavak; az írók munkáinak hiányos és inkorrekt összeállítása; előadás, mely hol nagyobb hang, hol meg izléstelenebb, hogysem vonzó lehetne: ezek az életrajzok. Sok példa idézésére nincs terünk. Pázmán Péterről, a tul. ágos munka miatt bagyadt szemeiről, spanyol szakálláról oly arcképet ad, mely akármelyik rossz novellairónál beválnék;

Jósika Miklósról nem mond többet, mint hogy »ő volt az első, ki az *úrrendiség* (sic) kezébe magyar *könyvet* (sic) adott s regényeivel becsempészte a történetet mind a kunyhóba, mind a palotába;« Madách Imréről összesen a következő három sort írja: »*Az ember tragédiája* híres drámai költeménye által szerzett magának egyszerre nagy nevet.« Mig Gyulai Pált »korunk egyik legnagyobb műbirálójának« nevezi, Erdélyi Jánosról egy hanggal sem ír többet, mint hogy »Boileau tankölteményének (a költészet-ről) jeles fordítója, az első magyar népköltészeti gyűjtemény s a magyar közmondások szerkesztője.« Sajátságos szokása, hogy sok író jellemzésén úgy ugrik keresztül, hogy egyszerűen elkereszteli őket egy-egy külföldi író magyar másának. Így megtudjuk könyvéből, hogy Liszti László magyar Lacenaire, Csokonai magyar Anakreon, Kisfaludy Sándor magyar Petrarca, Kemény magyar Balzac (!) Petőfi magyar Beranger, Jókai pedig magyar Dumas. Ezek szerint az illető növendékleánykáknak természetesen már a kisujjokban van, hogy ki az a Balzac, Beranger, Dumas stb; vagy pedig a tanító ezeknek a munkáiból könynyebben megmarázza, hogy kicsoda tulajdonképen Kemény, Petőfi és Jókai, mint a magukéból. És a többi, és a többi.

Hogy tájékozottság tekintetében sem igen biztosan indulhatunk utána, egy egész sor jegyzet bizonyítja előttünk. A hun mondakörben mutatja be a Nibelung-mondát, megjegyezve, hogy ez tulajdonképen a német nemzetsége; de ha így, akkor mit keres nyolcadik tagjául a zárt hun mondakörnek, mely csak Krimhilda boszuját ismeri. Vagy ezt vette annak? Megtalálja a hunoknál a szobrászat nyomait, mert ugyan »honnan kerültek volna a pogány szobrok, melyeket az utóbbi keresztyén magyar királyok leromboltattak?« Sok effélet idézhetnénk, különösen a mellékelt verstanból és a költészeti ágak leírásából; de kifogyunk a térből. Még csak az aránytalanságot akarjuk megemlíteni, melylyel egyes írók bemutatgatnak. Mig Hor-

váth Mihályból és Csengeryből (jellem-
zése: »honunk élő csillagainak egyik
legfényesebbike,«) bőven idéz, Szalay
Lászlónak egy sorát sem mutatja be,
sőt öt soros élet- és jellemrajzának szö-
vegében egy hanggal sem jelenti, hogy
történetírással is foglalkozott. Mig Kos-
suthnak, 1848 jul. 11-ki beszédét a haza
védelméről lenyomatván, 22 lapot szen-
tel, Deák Ferenc a többiekhez képest
szinte lenéző hét sorral éri be. Gyulai
Pálnak, a költőnek, 9 egész lap jut, Ma-
dáchnak alig három sor.

Azonban elég ennyi róla. A szándék
nem volt rossz s kívánjuk, hogy a máso-
dik, átdolgozott kiadás közelebb járjon
hozzá.
